

عزای حسین

محرم در جغرافیای ایران (۱)

عزای محرم یا فرهنگ و آداب شهرهای مختلف ممزوج شده است. هر یک از مناطق کشورمان هم سبک خاص خود را در عزاداری و مراسم سوگواری دارند که در برخی از این سنت‌ها شباهت‌های فراوانی را می‌توان مشاهده کرد. برپایی دسته‌های عزاداری، تعزیه، گرداندن علم و نخل و پخش غذای نذری از جمله مراسمی است که در عمده شهرهای کشور برپا می‌شوند. گاهی این سنت‌ها به قدری جالب توجهند که مردم را نه تنها از سراسر کشور بلکه از کشورهای دیگر به تماشای دعوت می‌کنند. طی روزهای آتی در این ستون به معرفی برخی از این سنن می‌پردازیم.

چمر و چابینه، ایلام

آیین‌های نمادین جذابی را طی ایام سوگواری امام حسین (ع) در استان ایلام می‌توان مشاهده کرد. یکی از این آیین‌ها، «چمر» است. طی این آیین زنان ایلامی در حالی که بر سر و روی خود می‌زنند، آواهای مخصوص عزاداری را با صدای بلند می‌خوانند. این نواهای هماهنگ زنان، آداب و رسوم محرم را به شکلی متفاوت به نمایش می‌گذارند. در ادامه اسبی آراسته و مجهز به خنجر و تفتک به میدان آورده می‌شود. زنان پس از دیدن این اسب، صدای خود را با آواز می‌زنند. در ایلام یک مراسم بسیار خاص و منحصر به فرد دیگر نیز برپا می‌شود. این آیین با نام «چابینه» شناخته می‌شود و بیشتر مخصوص زنان است. چابینه را در چند روز از ماه محرم و برای چند تن از یاران امام حسین (ع) و خود ایشان برگزار می‌کنند. چابینه قاسم، چابینه حضرت علی اکبر، چابینه حضرت عباس و چابینه امام حسین (ع) هر کدام آیین مخصوص خود را دارد. در چابینه قاسم، دختری جوان و مجرد لباس سفید و رواندازی سبز به تن می‌کند. زنان شمع، نقل و نبات، حنا و عود با خود می‌آورند. سپس زنانی با عنوان چابینه خوان وارد می‌شوند و شروع به مداحی می‌کنند. اما در بین مراسم، فردی یک کفن خونی با خود می‌آورد و از شهادت قاسم که داماد این مجلس است، خبر می‌آورد و عروسی تبدیل به عزای می‌شود. بر سر عروس چادر سیاه می‌کشند و بر سر و روی خود می‌زنند. شمع‌ها خاموش می‌شوند و به جای مداحی، نوحه خوانی می‌کنند.

گل مالی، خرم آباد

در این مراسم عزاداران بر سر و روی خود گل و خاک می‌ریزند، سپس بر سر و سینه می‌زنند. این تصویری از عزاداران امام حسین (ع) در ماه محرم به خصوص روزهای تاسوعا و عاشورا است. این مراسم سبیلیک از روز هفتم محرم شروع می‌شود. مردان از صبح این روز استحمام می‌کنند و پس از اصلاح سر و صورت، بالباس‌های تمیز، عزاداری خود را آغاز می‌کنند. در این میان برخی در حوضچه‌های اطراف تکیه‌ها و محل‌های عزاداری، گل درست می‌کنند. سپس عزاداران حاضر شده و گل را از سر تا پا به خود می‌مالند. بعضی‌ها هم به طور کامل داخل حوضچه می‌شوند. بعد از این که سرآپیشان گلی شد، عزاداری را با سینه‌زنی و نوحه خوانی پی می‌گیرند. زمانی که ایام عزاداری مصادف با ماه‌های سرد سال باشد، برای عزاداران آتش روشن می‌کنند و آنها در اطراف آتش حلقه می‌زنند. در این فصول، از روز هفتم برخی از عزاداران در کوجه‌ها می‌چرخند و با صدای بلند شعر می‌خوانند که مضمون اشعار آنها درخواست هیزم برای روشن کردن آتش است. مرکز اصلی برپایی گل مالی خرم آباد و سایر شهرهای استان لرستان است. البته دامنه برگزاری این آیین به شهرهای استان‌های کرمانشاه و ایلام هم رسیده است. گل مالی نمادی از حزن است که در آداب و رسوم محرم در خرم آباد با تازتاب پیدا کرده است.

شاه حسین (ع)، تبریز

یکی دیگر از مراسم باشکوهی که در ایام عزاداری امام حسین (ع) در ایران برگزار می‌شود، مراسم «شاه حسین» تبریز است. این آیین که در لهجه محلی به آن «شاخسی» می‌گویند، از چند روز قبل از محرم شروع می‌شود و تا ظهر عاشورا ادامه پیدا می‌کند. در این مراسم عزاداران سیاه پوش کنار یکدیگر می‌ایستند و با قافزار دادن یک دست پشت کمر دیگری، زنجیره‌ای انسانی تشکیل می‌دهند. سپس با دست دیگر چوبی مخصوص را در مسیر سر تا پای خود حرکت می‌دهند. این حرکات همراه با نوا «شاه حسین» (شاخسی) و «وای حسین» (واخسی) عزاداران است. آیین شاه حسین، رفتاری نمادین است. گویا عزاداران در حال عزیمت به کربلا قرار گرفتن در کنار یاران امام حسین (ع) هستند. در سال‌های اخیر، استفاده از سنج، طبل و سایر ادوات موسیقی مذهبی نیز در این مراسم رواج پیدا کرده است. با این حال به نظر می‌رسد همان شکل سنتی آداب و رسوم محرم در تبریز که با صدای عزاداران هدایت می‌شد، دلنشین‌تر باشد.

تقویم تاریخ

اثرگذارترین اقتصاددان قرن ۲۰

۱۱۰ سال پیش، برابر ۳۱ جولای ۱۹۱۲ میلادی، میلتون فریدمن، اقتصاددان شهیر آمریکایی در نیویورک به دنیا آمد. فریدمن مخالف اقتصاد دولتی و از مروجین نظام اقتصادی مبتنی بر بازار آزاد بود. بر اساس یک ارزیابی از اقتصاددانان، فریدمن به عنوان دومین اقتصاددان محبوب قرن بیستم پس از جان مینارد کینز انتخاب شد. همچنین اکنومیسیت اوراثرگذارترین اقتصاددان نیمه دوم قرن بیستم توصیف کرد. فریدمن سال ۱۹۷۶ میلادی نوبل اقتصاد را به دلیل پژوهش بر تحلیل مصرف، نظریه و تاریخچه پولی و پیچیدگی سیاست پایداری دریافت کرد.

نقطه آغاز نخستین جنگ جهانی

۱۰۸ سال پیش، برابر ۳۱ جولای ۱۹۱۴ میلادی، با عبور سربازان امپراتوری اتریش-مجارستان از مرز صربستان، جنگ جهانی اول به شکل عملی آغاز شد. در ادامه این اتفاق، روسیه به کمک صربستان شتافت و آلمان هم برای دفاع از اتریشی‌ها در برابر حمله روسیه، وارد جنگ شد. جرقه جنگ جهانی اول یک ماه پیش از این تاریخ یعنی ۲۸ ژوئن ۱۹۱۴ زده شده بود. زمانی که گاوریلو پرنسپ (ملی‌گرای صرب) در شهر ساریوو فرانتس فردیناند ولیعهد اتریش و همسرش را ترور کرد. از میان رفتن امپراتوری عثمانی، ظهور بسیاری از کشورهای عربی و مرگ دست کم ۲۳ میلیون انسان از نتایج جنگ جهانی اول هستند.

پیمان نامه ترک مخاصمه دو کره

۶۹ سال پیش، برابر ۳۱ جولای ۱۹۵۳ میلادی، با امضای قرارداد ترک مخاصمه میان کره شمالی و کره جنوبی، جنگ در این شبه جزیره پس از ۳ سال پایان یافت و هر کدام از نیروهای متخاصم تا پشت مدار ۳۸ درجه از مواضع خود عقب‌نشینی کردند. جنگ کره نزدیک به ۴ میلیون تلفات نظامی و غیرنظامی به بار آورد. از بین ۱۶۰ هزار نفر از نیروهای سازمان ملل متحد که در این جنگ کشته و زخمی شدند، ۱۴۲ هزار نفر آمریکایی بودند. این بزرگ‌ترین تلفات نظامی نیروهای آمریکایی در یک جنگ خارجی، پس از جنگ اول و دوم جهانی به شمار می‌آید.

نویسنده ایران دوست آمریکایی

۱۰ سال پیش، برابر ۳۱ جولای ۲۰۱۲ میلادی، گور ویدال، نویسنده شهیر آمریکایی در ۸۷ سالگی درگذشت. ویدال نخستین رمان خود با عنوان «وبلی‌وا» را در ۲۱ سالگی منتشر کرد و در طول دوران حیات حرفه‌ای خود ۲۵ رمان و صدها مقاله از خود به جای گذاشت. این نویسنده بر طرفداران از جمله عشاق پرو و باقرص فرهنگ ایران بود و در معروف‌ترین رمان خود با عنوان «آفرینش» شخصیتی با عنوان کوروش سپینا ما آفرید که ۲۵۰۰ سال پیش برای شناخت باورهای سیاسی و دینی ملت‌های دیگر به اقصی نقاط جهان سفر می‌کند. از دیگر آثار او می‌توان به «داوری پاریس»، «مسیح»، «جنگل زرد»، «دو خواهر»، «...» اشاره کرد.

فوکوس

حجاج ایرانی در مراسم برائت از مشرکین - ۱۳۶۶

۳۵ سال پیش، برابر جمعه ۹ مرداد ۱۳۶۶ خورشیدی، در جریان برگزاری مراسم برائت از مشرکین در شهر مکه، نیروهای امنیتی عربستان به حجاج ایرانی حاضر در مراسم حمله کرده و بسیاری را به خاک و خون کشیدند تا جمعه خونین ذی‌الحجه ۱۴۰۷ هجری قمری در تاریخ ثبت شود. در جریان این واقعه ۲۷۵ حاجی ایرانی به شهادت رسیده و ایران و عربستان روابط دیپلماتیک خود را قطع کردند. (عکس: ایرنا)

معا

ایستگاه پایانی در قاهره

۴۲ سال پیش، برابر ۸ مرداد ۱۳۵۹ خورشیدی، محمدرضا پهلوی، آخرین شاه ایران در مسجد رفاعی قاهره به خاک سپرده شد. شاه هنگام مرگ ۶۱ سال داشت و سرطان غدد لنفاوی بعد از یک دوره طولانی بیماری او را ۵ مرداد ۱۳۵۹ از پای درآورد. محمدرضا ۳۷ سال سلطنت کرد و ۲۶ دی سال ۱۳۵۷ در پی شدت گرفتن امواج توفنده انقلاب اسلامی برای همیشه از ایران رفت. وقتی هوایم سلطنتی حامل شاه و خانواده‌اش در شهر اسوان مصر فرود آمد، انور سادات رئیس جمهوری وقت این کشور کلیه تشریفات رسمی در استقبال از آنها را به جای آورد. شاه پس از یک هفته اقامت در مصر به دعوت ملک حسن شاه مراکش راهی این کشور شد. سادات و ملک حسن با این کار تا حدودی شرط رفاقت قدیم با شاه فراری از وطن را به جای آوردند، شاید کمی نیز امید به بازگشت او و آرام شدن فضای ایران داشتند، هر چند برخلاف مصر در مراکش دیگر خبری از استقبال رسمی نبود. محمدرضا و خانواده‌اش داخل کاخی در حومه پایتخت اسکان یافتند و این اقامت تا ۶۷ روز بعد که دیگر تکلیف انقلاب اسلامی در ایران روشن شده بود ادامه یافت. طی این مدت رهبر کبیر انقلاب اسلامی از فرانسه به ایران بازگشته بود، انقلاب اسلامی به پیروزی رسیده بود، دولت موقت بر سر کار آمده بود، بسیاری از سران رژیم سابق اعدام شده بودند و صادق خلخالی حاکم شرع دادگاه انقلاب تحرکاتی را برای استرداد شاه کلید زده بود. در واقع هرچه سیر حوادث در ایران سرعتی سرسام‌آور داشت زمان برای پهلوی‌ها در مراکش به کندی می‌گذشت. اقامت طولانی مدت در مراکش مطلوب محمدرضا نبود اما هیچ کشور دیگری به پذیرایی از شاه خلع شده ایران تمایل نداشت. حتی سوئیس «بی‌طرف» نیز مایل نبود با پذیرفتن شاه، آینده روابط خود با نظام جدید ایران را به مخاطره بیندازد. تکلیف آمریکاهم که روشن بود و کاخ سفید به هیچ چیز جز آینده روابط با نظام جمهوری مستقر در ایران نمی‌اندیشید. نهایتاً با دخالت تعدادی از میلیونرها و سیاستمداران آمریکایی، هوایم‌های حامل شاه و خانواده‌اش ۱۰ فروردین ۱۳۵۸ راهی جزیره باهاما شد. شاه دو ماه بعد به مکزیک رفت که اقامت ۴ ماهه در این کشور با تشدید بیماری سرطان او همراه بود. تقاضا برای سفر درمانی به آمریکا پس از مدت‌ها دفع‌الوقت بالاخره مورد موافقت جیمی کارتر قرار گرفت. اما سفر شاه به نیویورک برای انجام عمل جراحی، عکس‌العمل سریع انقلابیون ایرانی را در پی داشت و تسخیر سفارت آمریکا در تهران یکی از تبعات آن بود. به این ترتیب عذر شاه از آمریکا خواسته شد و او به پاناما و سپس مصر رفت. قاهره برای آخرین شاه ایران ایستگاه پایانی بود که ۵ مرداد ۱۳۵۹ با مرگ او به فرجام رسید.

شرح بی‌نهایت

دام بلا

اگر روزی بی‌اش فتنه‌ها برانگیزد / روز از طلب بنشینم به کینه برخیزد / و گر به رهگذری یک دم از وفاداری / چو گرد در پی اش افتم چو باد بگیریزد / و گر کنم طلب نیم بوسه صد افسوس / از حقه دهنش چون شکر فروریزد / من آن فریب که در ترگس تومی بیستم / بس آب روی که با خاک ره برآمیزد / فراق و شیب بیابان عشق دام بلاست / کجاست شیردلی کز بلا برهیزد / تو عمر خواه و صبوری که چرخ شعبده باز / هزار بازی از این طرفه ترانگیزد / بر آستانه تسلیم سرنه حافظ / که گرسنه‌ی کنی روزگار بستیزد

حافظ

زلف سیاه

ای بی تو گل‌های چمن شسته به خون رخسارها / خار است بی رخسار تو در دیده گلزارها / شد پوستم بر استخوان چون چنگ خشک و از فغان / رگ‌ها نگر اینک بران افتاده همچون تارها / تا آفتاب و روی مه دیدند آن زلف سیاه / در کوی او رو همچو که مانده ست بر دیوارها / هر که که چوگان بازدا، یازم به راهش سر گو / آری، مراد عشق او باشد از این سر کارها / تا چند چشم پر زخم در عشق خون بارم ز غم / آری، که از غم شسته ام من دست از این خون بارها / پیکان که بودی در درون باتیر خود کردی / برون / خرسندی ای دارم کنون در رابدان زنگارها / از دیده اشک من روان، آن سرود لجوی کسان / خسرو چوبلیل در فغان او همنشین با خارا / امیر خسرو دهلوی

فرجام

نویسنده حساس و خلبان رمانتیک

«...تو الان برای من یک پسر بیچاره‌ای مثل صد هزار پسر بیچاره دیگر، نه من احتیاجی به تو دارم، نه تو هیچ احتیاجی به من. من برای تو یک روباهم، مثل صد هزار روباه دیگر، اما اگر من را اهلی کردی هر دو به هم نیازمند خواهیم شد. تو برای من در همه عالم همتا نخواهی داشت و من برای تو در دنیا یگانه خواهم بود. الان زندگی یکنواختی دارم. من مرغ‌ها را شکار می‌کنم، آدم‌ها را. همه مرغ‌ها عین هم هستند. به همین جهت در اینجا اوقات به کسالت می‌گذرد. ولی اگر تو من را اهلی کنی، انکار که زندگی را با چراغان کرده باشی...». ۷۸ سال پیش، برابر ۳۱ جولای ۱۹۴۴ میلادی، آنتوان دو سنت اگروپری، نویسنده شهیر و خلبان نیروی هوایی ارتش فرانسه، در جریان یک پرواز شناسایی بر فراز دریای مدیترانه ناپدید شد. اگروپری با رمان «شازده کوچولو» - سومین اثر پر خواننده قرن بیستم - نام خود را تا ابد در جهان ادبیات جاودانه ساخت. در این رمان که بخشی از آن در ابتدای این متن آمد، نویسنده با بهانه قرار دادن داستان پسر بیچاره‌ای که از سیارک B۶۱۲ به زمین آمده، مقولاتی چون دوست داشتن و عشق را از دیدگاه خود توضیح می‌دهد.

